

JEROEN LEINDERS

HISTORISCHE ROMAN OVER DE AANVOERDER VAN
DE GROTE CURAÇAOSE SLAVENOPSTAND VAN 1795

Tulla

Verloren Vrijheid

*Film
editie*

UITGEVERIJ CONSERVE

Jeroen Leinders

TULA

Verloren Vrijheid

Filmeditie

[Uitgeverij De Rode Kamer | Haarlem](#)

Introductie

Tula, een slaaf op de plantage Kenepa op Curaçao, wordt zich steeds meer bewust van de ongelijkwaardige positie waarin zijn volk zich bevindt. Aangewakkerd door het bericht dat Frankrijk de slavernij op Haïti heeft afgeschaft en dat de nieuwe Nederlandse republiek nu onder Frans bestuur staat, probeert hij de positie van zijn volk te verbeteren. Maar zijn vreedzaam verzet stuit op onbegrip bij de koloniale machthebbers. Zijn inspiratie weet zijn eigen volk echter te verenigen in een ongelijke strijd voor vrijheid, gelijkheid en broederschap.

Tula – Verloren vrijheid vertelt het op ware feiten gebaseerde verhaal over de leider van de Grote Slavenopstand op Curaçao in 1795.

Jeroen Leinders (Amsterdam, 1964) bracht een groot deel van zijn jeugd door op Curaçao. Na een loopbaan in de reclame legt hij zich toe op het maken van documentaires en film. Hij is momenteel werkzaam als regisseur, o.a. voor de speelfilm *Tula - The Revolt*, waarvoor hij tevens het verhaal schreef.

Voorwoord

De wereld aan het einde van de 18e eeuw wordt gekenmerkt door grote onrust en een drang naar vrijheid en zelfbeschikking. Amerika zal zich in 1776 losmaken van Engeland, de Franse Revolutie vindt plaats in 1792. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden heeft net de laatste oorlog met Engeland achter de rug, terwijl het land intern verscheurd wordt door de strijd tussen de patriotten en de koningsgezinden. In 1795 wordt deze strijd in het voordeel van de patriotten beslecht. Het jonge patriottische Frankrijk bezet Utrecht, het laatste bolwerk van de koningsgezinden. De Bataafse Republiek onder Frans regime is nu een feit. Stadhouders Willem V vlucht naar Engeland. Frankrijk verklaart Engeland de oorlog.

Het losmaken van de gevestigde traditionele orde is niet alleen een Europese aangelegenheid. Ook in Zuid-Amerika en in het Caraïbisch gebied neemt het verzet tegen de koloniale overheersing hand over hand toe. De belangrijkste opstand is die in Haïti, in die tijd een Franse kolonie, waar de slaven zich na een bloedige strijd heer en meester kunnen noemen.

Curaçao, een klein eiland in het Caraïbisch gebied, zo'n vijftig zeemijl voor de kust van Venezuela is in de 18e eeuw een belangrijke doorvoerhaven van slaven naar vooral de Spaanse koloniën. Het eiland, een handelspost van de West-Indische Compagnie en later vallend onder het bewind van de Nederlandse Republiek, is daarmee een belangrijke spil in de trans-Atlantische slavenhandel. In totaal zal het toenmalige Nederland zo'n 550.000 slaven vervoeren, van wie er ruim 100.000 via Curaçao naar hun eindbestemming worden gebracht. De schepen van de West-Indische Compagnie zorgen voor het vervoer van de slaven van Afrika over de Atlantische Oceaan. Op Curaçao worden de slaven uitgeladen en gekeurd. Ze worden ingedeeld naar arbeidsvermogen en vervolgens doorverkocht aan handelaren. Zij die te zwak zijn om verder te reizen blijven op het eiland achter om aan te sterken. De rest wordt verder naar hun eindbestemming vervoerd om te werken op de grote koffie- suiker- of katoenplantages.

Ook op Curaçao bestaan in die tijd plantages. Dit zijn echter geen grote commerciële ondernemingen. De grond op Curaçao is weinig vruchtbaar en het droge klimaat zorgt ervoor dat de lokale productie eigenlijk nauwelijks voldoende is om in de eigen levensbehoefte te kunnen voorzien.

In de roerige jaren aan het eind van de 18e eeuw ligt de handel in het gebied bijna volkomen stil. Het laatste schip met Afrikaanse slaven loopt in 1778 de haven binnen. Curaçao als handelspost en internationale doorvoerhaven heeft aan het eind van de 18e eeuw bijzonder te lijden onder de oplopende wereldwijde spanning.

Tegen deze achtergrond speelt de nu volgende geschiedenis zich af.

I

‘Niet te diep. Kom eruit, we gaan naar huis.’ Het jongetje reageert niet en duikt opnieuw onder in het azuurblauwe water.

‘Nu komen! We moeten naar huis, de zon gaat bijna onder.’ Zijn moeders stem klinkt dwingend. Eindelijk komt hij het water uit en laat zich door zijn moeder droogwrijven.

‘Was het lekker?’ vraagt ze.

‘Heel lekker, mama, maar wel een beetje kort,’ grijnst hij terwijl hij zich aankleedt.

Hand in hand lopen ze het steile pad op naar boven. In de verte doemen de contouren van een landhuis op. Bovenaan de heuvel draait de vrouw zich om. Ze kijkt naar de ondergaande zon die lange strepen trekt op het water. Het geluid van een bel weerklinkt. Het jongetje trekt ongeduldig aan de kleren van zijn moeder.

‘Kom dan, mama, het wordt donker. We moeten gaan.’

II

Vijf jaar eerder

‘Zit toch stil, *dushi*. (* Zie verklarende woordenlijst) Zo krijg ik je *pètji* nooit netjes. Je wilt er toch mooi uitzien straks?’ Speransa’s moeder draait zenuwachtig om haar heen. ‘Laat me naar je kijken. Je ziet er prachtig uit!’

‘Het is veel te warm, moeder. Mag dit niet uit?’ Ze wijst op haar kleurige *saya koe yaki*. Wie draagt er nou een vest in deze hitte?’

‘Je bent gewoon nerveus, lieverd,’ antwoordt haar moeder. ‘Zit nou even stil.’

‘Ik zou het in jouw plaats ook warm krijgen met zo’n mooie man.’ Speransa’s zusje komt giechelend de hut binnenlopen. ‘Iedereen staat op je te wachten. Kom je mee naar buiten?’

Het dorp ligt in een glooiende vallei net achter een hoge heuvelrug. De lemen hutjes met hun palmladeren daken staan dicht op elkaar. Smalle zandpaadjes lopen door het dorp en komen samen op een open plek, de vuurplaats van het dorp, waar de mensen zich ’s avonds verzamelen om te eten, liederen te zingen of om uit te rusten van het zware werk van de dag. Aan de rand van de vuurplaats staat een groepje mannen. Ze lachen en duwen een van hen uit de groep naar voren.

‘Je zult het toch moeten doen, Tula. Als je haar wilt houden, tenminste.’ Louis schenkt hem een valse grijns. Tula staat er onhandig bij in zijn strak gesteven *kalambé*. Hij heeft de hoed van zijn vader mogen lenen die nu, iets te klein, scheef op zijn achterhoofd staat.

Speransa stapt uit de hut naar buiten. Een groep vrouwen staat achter elkaar op het smalle paadje te wachten. Als ze Speransa zien beginnen ze zachtjes te neuriën. Vooraan staat een man met een *tambu*. Hij slaat ritmisch op de trommel. De groep zet zich in beweging terwijl een zacht gezang weerklinkt.

‘Ze komt eraan! Sta er niet zo sullig bij. Straks wil ze je niet meer.’

‘Zo is het wel genoeg, Louis. Laat hem met rust.’ De stem van Jorboe, de dorpsoudste, klinkt streng. ‘Kom, Tula. Ben je er klaar voor?’

‘Natuurlijk is hij er klaar voor, zo’n mooi meisje.’ Rosita pakt Tula bij zijn arm. ‘Kom jongen, loop maar achter ons aan. Jorboe en zijn vrouw lopen langzaam naar het midden van de vuurplaats. Voordat Tula hen volgt, pakt hij zijn broer Quaku onder zijn arm. Hij trekt hem overeind en glimlacht naar hem. Quaku strompelt moeizaam met Tula mee. Zijn linkerbeen sleept hij stijf achter zich aan alsof het geen

onderdeel van zijn lichaam uitmaakt. Zijn gezicht lijkt continu bevroren in een scheve glimlach. Zijn mond zoals altijd half geopend.

Als ze op het midden van het plein zijn aangekomen, komt de tumbaspeler vanaf de andere kant de vuurplaats opgelopen. Speransa loopt erachter, gearmd met haar moeder. Ook zij lopen naar het midden van de vuurplaats. Uiteindelijk staan Tula en Speransa naast elkaar tegenover Jorboe. Hij kijkt over hun hoofden heen naar de lucht, waar de zon langzaam een rode gloed laat zien. De ceremonie is kort. Jorboe spreekt de twee jonge mensen toe en lijkt ineens haast te hebben. Speransa staat er stralend bij en kan haar ogen haast niet afhouden van de goedgebouwde, pezig gespierde man naast haar. Ook Tula lijkt gelukkig. Als Jorboe uitgesproken is, kijken Tula en Speransa elkaar aan. Ze pakken elkaars handen en omhelzen elkaar. Jorboe op zijn beurt pakt hun handen en houdt ze omhoog. ‘Tula en Speransa. Moge God hen leiden op hun gezamenlijk levenspad.’

De tumbaspeler slaat op zijn trommel, de vrouwen zetten zachtjes een nieuw lied in. Tula en Speransa lopen samen door de verzamelde groep mensen die als vanzelf uiteenwijken om het paar doorgang te verlenen. Innig gearmd lopen ze de vuurplaats af een van de smalle paadjes in. Aan het eind van het pad staat een klein hutje verlicht door de rode avondzon. De palmladeren van het dak zijn nog groen en de donker geschakeerde kleuren van het leem verraden dat het huisje net gebouwd moet zijn. Als Tula en Speransa de ingang van het huisje bereiken, draaien zij zich om. Op datzelfde moment houdt de tumba op met spelen. Het paar maakt een korte buiging en loopt de hut binnen. In de verte klinkt een bel. De avond is gevallen.

III

Het leven op plantage Kenepa is hard. Elke dag opnieuw wordt het uiterste gevraagd van de mannen in het veld. De zon schijnt meedogenloos en jaagt de temperatuur op tot ver boven de dertig graden. Door gebrek aan regen is de grond uitgedroogd. Vanuit een waterput aan de rand van de akker slingert een lange rij mensen zich door het veld. Emmers water worden doorgegeven en op de droge grond uitgestort. Tula en Louis werken zij aan zij. Met een *chapi* graven ze lange geulen in de rotsige bodem om nieuwe stekjes te planten.

‘De meester weet niet wat hij wil. Vandaag suikerriet, morgen maïs, overmorgen indigo.’

‘Wat hij in elk geval niet wil is dat jij je daarmee bemoeit.’ Louis geeft Tula een klap op zijn schouder. ‘Kom op, man. Van praten wordt het hier niet beter.’

Typisch Louis. Zolang Tula hem kent heeft hij nooit veel gepraat. Er valt eigenlijk niet met hem te praten. Als het hem niet bevalt, slaat hij erop en dat is dan dat. Vroeger al. Als ze werden gepest door de grotere kinderen in het dorp was Louis er altijd als eerste bij om ze op hun donder te geven. Op Louis kan je rekenen, altijd.

‘Misschien moeten we aan de *bomba's* vragen waar dit voor nodig is. Iedereen weet dat het tijd kost om gewassen te kweken.’ Tula wist het zweet van zijn voorhoofd. ‘Alles groeit vanzelf, als je maar geduld hebt.’

‘De *bomba's*...’. Louis snuift minachtend. ‘Hulpjes van de meester die alles zullen doen om ervoor te zorgen dat ze hun mooie baantjes niet verliezen. Vergeet het maar. De enige taal die zij spreken is die van de zweep. Daar kunnen geen woorden tegenop. Als je het anders wilt, zal je ervoor moeten vechten.’ Hij knikt veelbetekenend en maakt een felle steekbeweging met zijn *chapi*. Tula schudt zijn hoofd.

‘Vechten is niet de oplossing, mijn vriend. De werkelijke kracht zit in onze ziel en ook die moet nog groeien. Onze tijd komt.’ Hij doet er verder het zwijgen toe en hakt ogenschijnlijk gedachteloos in de harde grond.

Om twaalf uur, als de zon haar hoogste positie aan de hemel heeft bereikt, klinkt een schelle fluit. Tula en Louis lopen het veld uit en zoeken een plekje in de schaduw van een dividiviboom. Andere mannen die verderop in het veld aan het werk waren voegen zich bij hen. Een man met een handkar nadert langzaam over het zandpad. De *bomba* staat wijdbeens midden op de weg en schreeuwt driftig naar de man.

‘Quaku, je bent weer te laat. Als de fluit klinkt, zorg je dat je hier bent. Schiet verdomme op, dit is de laatste keer geweest.’ Tula kijkt op. Wat moet die man met

mijn broertje? denkt hij. Hij doet zijn best toch? Quaku kan dan misschien soms langzaam zijn, maar gebrek aan inzet kun je hem zeker niet verwijten.

‘Laat hem. Hij kan het niet helpen.’ Voordat hij het beseft heeft Tula de woorden al uitgesproken. Meteen springt de *bomba* op hem af. Hij pakt Tula ruw bij zijn nek.

‘Als hij het niet kan helpen, moet ik het misschien doen,’ sist hij in zijn oor. ‘Quaku, hier komen, nu meteen.’

Quaku loopt langzaam op de *bomba* af. Slepnd met zijn linkerbeen, zijn schouders opgetrokken, als om zijn iets te grote hoofd te ondersteunen. Een scheut van medelijden schiet door Tula’s ziel. Quaku. Hij wil zo graag. Het had niet veel gescheeld of de meester had hem direct na zijn geboorte in de zee gesmeten. Pas na veel gesmeek van Jorboe en Rosita en de belofte dat zij hem zelf alles zouden bijbrengen en hij nooit tot last zou zijn, mocht hij toch blijven. Hij groeide op tot een vrolijk jongetje dat Tula altijd en overal achterna liep. Als een schaduw. Bij Tula voelt hij zich veilig. Of eigenlijk bij Tula en Louis. Want als de jongetjes weer eens in de problemen kwamen als zij bijvoorbeeld met hun katapult ‘per ongeluk’ *kenepa*’s schoten op de grotere jongens in het dorp, was het weliswaar Louis die de strijd die daar onvermijdelijk op volgde, in hun voordeel wist te beslechten, maar het was Tula die met zijn praatjes vervolgens wist te voorkomen dat zij straf kregen als de ouders van de jongens kwamen klagen bij zijn vader. Voordat ze de gang naar zijn vader hadden gemaakt, was Tula al bij ze langs geweest om zijn excuus te maken of zijn kant van het verhaal te doen. Hij wist het vaak zo te vertellen dat de ouders medelijden met hem kregen. En Quaku met zijn schattige grote ogen wist daar dan stevast een heel onschuldig en vertederend hoofd bij te trekken. Dat heeft veel straf gescheeld, want hoewel Jorboe Tula meestal de hand boven het hoofd hield, kon hij streng zijn als het moest.

Quaku richt zijn gezicht op. Hij kijkt met een verschrikte blik naar de *bomba*, speksel loopt uit zijn afhingende mondhoek, een niet-begrijpende grimas siert zijn lippen.

‘Quaku, weet jij wat jouw taak hier is?’ De *bomba* kijkt hem spottend aan.

‘E-eten bbbrengen?’

‘Eten brengen, meester!’ snauwt de *bomba*.

‘Eten bbbrengen, mem mem mem...’

‘Laat maar jongen,’ zegt de *bomba* nu overdreven vriendelijk. ‘Het lukt niet, hè? Net zoals op tijd komen met het eten, lukt je ook niet, hè? We gaan iets anders voor je verzinnen. Iets wat je wel kan. Vanaf nu mag je naast je broer in het veld staan.’ Hij grijnst naar Tula. ‘Toe maar, ga maar naar je broer.’ Quaku knikt zenuwachtig en strompelt naar een plekje onder de boom.

Dan richt de *bomba* zich tot de groep. ‘Ik heb nieuws voor jullie! Zoals jullie hebben gemerkt is de oogst te mager om jullie allemaal te eten te kunnen geven. Ik hoef jullie niet uit te leggen dat dat jullie eigen schuld is. En als het aan mij had gelegen gaf ik jullie net zoveel te eten als wat je zelf van het land haalt, maar de meester heeft in zijn oneindige goedheid besloten jullie nog een kans te geven.’ Hij laat een korte stilte vallen.

‘Van nu af aan werken jullie zondag op San Juan.’ De mannen kijken elkaar verschrikt aan. Een afkeurend gemompel stijgt op uit de groep.

‘Het mooie is dat jullie daar geld mee verdienen,’ gaat de *bomba* verder.

Tula is verrast. Voor geld werken? Dat is inderdaad mooi. Geld betekent veel in deze wereld. Met geld kan je een stukje grond voor jezelf kopen, en de gewassen die je kweekt mag je voor het grootste deel zelf houden. Iedereen kent de verhalen van de slaven in de stad die zoveel geld hebben verdiend dat ze zichzelf konden vrijkopen. Die hebben helemaal geen meester meer. Geld verdienen? Tula kan het bijna niet geloven.

‘En met dat geld koop je voortaan je eigen eten bij de voorraadschuur op deze plantage.’

Het gemompel verstomt direct. De stilte die volgt wordt slechts doorbroken door de brutale roep van een troepial. Tula’s verontwaardiging kent geen grenzen. De enige dag in de week waarop de mensen een beetje kunnen bijkomen van het harde werk. De enige dag dat je tijd kunt doorbrengen met de mensen in het dorp en de meester neemt het van je af. Zomaar! Tula staat op.

‘Is het niet zo dat de meester ons gewoon te eten moet geven?’ Hij kijkt de *bomba* brutaal recht in zijn ogen. ‘Is het niet zo dat de meester verantwoordelijk is voor kleding, een hut om in te slapen en voldoende voedsel om te kunnen blijven leven?’

Tula draait zich om naar de mannen onder de boom en verheft zijn stem:

‘Dit hoeven wij niet te nemen! De meester heeft een plicht...’

De zweep treft hem hard op zijn rug. Vier handen grijpen hem beet, trekken hem naar achter en werken hem tegen de grond.

‘De meester heeft een plicht om mensen zoals jij rustig te houden. Neem hem mee! We zullen zien of hij straks ook nog zoveel praatjes heeft.’